

ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

**OBCHODNÍ AKADEMIE ČESKÁ LÍPA,
NÁM. OSVOBOZENÍ 422, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE**

ŠKOLNÍ ROK 2012/2013

Vypracoval školní metodik prevence rizikových jevů: Mgr. Jana Hoskovcová

OBSAH:

PREVENTIVNÍ PROGRAM.....	3
1. VÝCHODISKA PROGRAMU	3
1.1 Celostátní dokumenty	3
1.2 Krajské dokumenty	4
1.3 Místní dokumenty	4
1.4 Zmapování podmínek	5
1.4.1 Demografické údaje oblasti	5
1.4.2 Obchodní akademie	7
2. PREVENTIVNÍ PROGRAM	10
2.1 Cíle a cílové skupiny a obsah programu	10
2.2 Zdroje pro realizaci programu.....	13
2.3 Časová dotace realizace programu.....	15
2.4 Formy realizace programu.....	18
2.5 Zvládání komplikací a nabídka možností pomoci	21
3. METODY VYHODNOCOVÁNÍ ÚČINNOSTI PROGRAMU	22
3.1 Obecné vyhodnocování úspěšnosti plnění cílů programu	22
3.2 Vyhodnocování jednotlivých aktivit.....	22
4. PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ	23
4.1 Definice pojmu šikana	23
4.2 Úloha pedagogických i nepedagogických pracovníků školy.....	23
4.3 Prevence šikany.....	24
4.4 Jak poznáme, že by mohlo jít o šikanu?	24
4.5 Vytvoření týmu proti šikanování	25
4.6 Komunikace se žáky	25
4.7 Komunikace s rodiči.....	25
4.8 Krizový plán	25
4.9 Výchovná opatření.....	29
4.10 Spolupráce se specializovanými institucemi	29
4.11 Seznam zainteresovaných organizací a institucí.....	30
4.12 Užitečné internetové adresy po prevenci sociálně patologických jevů:.....	31
PŘÍLOHY	32
PŘÍLOHA Č.1	32
PŘÍLOHA Č.3	36
PŘÍLOHA Č.4	38
PŘÍLOHA Č.5	47
PŘÍLOHA Č. 6	53
PŘÍLOHA Č. 7	55
PŘÍLOHA Č. 8	56
PŘÍLOHA Č. 9	57
PŘÍLOHA Č. 10	59
PŘÍLOHA Č. 11	60

PREVENTIVNÍ PROGRAM

1. Východiska programu

Dokumenty vztahující se k problematice sociálně patologických jevů

1.1 Celostátní dokumenty

- Školský zákon

- Vyhláška 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže Č. j.: 14 514/2000-51
- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví Č. j.: 10 194/2002-14 (V (Věstník) MŠMT 3/2002)
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance Č. j.: 14 423/99-22
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků ve školách a školských zařízeních Č. j.: 29 159/2001-26 (V MŠMT 12/2001)
- Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení Č. j. 14 269/2001-26 (V MŠMT 5/2001)
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Č.j. 24 246/2008-6
- Zákon 379/2005 o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů
- Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané Č.j.: 25 884/2003-24 (V MŠMT č. 11/2003)
- Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012

Základní materiály pro metodiky prevence jsou uveřejněny na webových stránkách MŠMT na adrese: www.msmt.cz „Informační stránky“ – „Věstníky“ (konkrétně sešit 7, vydáno: červenec 2005) nebo „Mládež“ – „Prevence“

1.2 Krajské dokumenty

Dokumenty vydané odborem školství, mládeže, tělovýchovy a sportu, odborem sociálních věcí, bezpečnosti a problematiky menšin a odborem zdravotnictví Libereckého kraje:

Krajské dokumenty

- Zdravotní politika Libereckého kraje za rok 2008
- Zdravotní politika Libereckého kraje za rok 2007
- Výroční zpráva o realizaci protidrogové politiky LK za rok 2008
- Výroční zpráva o realizaci protidrogové politiky LK za rok 2007
- Výroční zpráva o realizaci protidrogové politiky LK za rok 2006
- Analýza drogové scény LK
- Vyhodnocení akčního plánu protidrogové politiky Libereckého kraje na období 2005-2006
- Akční plán protidrogové politiky Libereckého kraje na období 2008-2009
- Akční plán rozvoje sociálních služeb pro rok 2008
- Strategie střednědobého rozvoje sociálních služeb LK 2008
- Analýza romských komunit LK
- Analýza situace národnostních menšin

1.3 Místní dokumenty

- Dokumenty odboru sociálních věcí a zdravotnictví města ČL
- Školní řád Obchodní akademie Česká Lípa
- Vnitřní předpis - dodatek ke školnímu řádu (bezpečnost žáků)
- Organizační řád OA Česká Lípa

1.4 Zmapování podmínek

Preventivní program pro střední školu - Obchodní akademie Česká Lípa, nám. Osvobození 422, příspěvková organizace. Škola se nachází v centru menšího města. **Česká Lípa je součástí Libereckého kraje**, který leží na severu České republiky a zahrnuje území 4 okresů – České Lípy, Jablonce nad Nisou, Liberce a Semil. Hranice kraje tvoří na severu zároveň státní hranici s Polskem a Německem. Liberecký kraj svou rozlohou představuje 4 % z rozlohy České republiky a žije zde cca 4,2 % obyvatel České republiky. Je součástí Euroregionu Nisa, který sdružuje okresy Libereckého kraje České republiky, dolnoslezské části Polské republiky a saské části Spolkové republiky Německo.

Okres Česká Lípa se nachází v západní části Libereckého kraje, má průmyslový charakter a k nejvýznamnějším odvětvím patří sklářství, které zde má dlouholetou tradici. Významný podíl představuje také strojírenský průmysl a dodavatelé pro automobilový průmysl.

Česká Lípa je centrem průmyslu, obchodu i vzdělání s bohatou historickou tradicí.

Pro sociální skladbu obyvatelstva je důležitá novodobá historie 60. až 90. let 20. století, která přinesla městu bouřlivý rozvoj spojený s těžbou uranu v blízkém okolí, která však byla na počátku 90. let silně zredukována a postupně se utlumuje. Nebývalou měrou vzrostl počet obyvatelstva, který dnes dosahuje téměř 40.000 obyvatel. Tímto počtem se tak Česká Lípa stává třetím největším městem české části Euroregionu Nisa a Libereckého kraje. S rozvojem soukromého podnikání po roce 1990 v České Lípě vzniklo mnoho podnikatelských subjektů, převážně v oboru obchodu a stavebnictví. K hlavním průmyslovým odvětvím patří strojírenství, elektrotechnický a automobilový průmysl.

Pro rozvoj města je důležitá cíleně budovaná průmyslová zóna v jeho jihozápadní části, která přitahuje stále další podnikatelské subjekty a činí tak z České Lípy přirozené regionální centrum ekonomického potenciálu severu Čech. Posledním roce ovšem došlo vlivem hospodářské krize k výraznému omezení provozu ve větších podnicích (např. Delphi Packard) a tím ke zvýšení nezaměstnanosti.

1.4.1 Demografické údaje oblasti

Počet obyvatel

Kraj (okresy Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Semily): 428 291 obyvatel

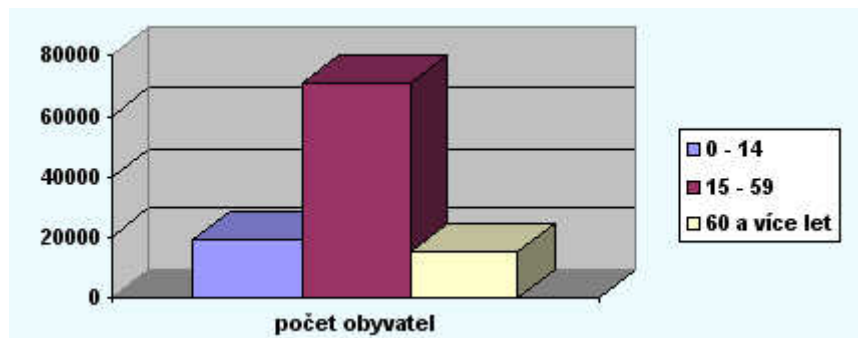
Okres Česká Lípa: 106 411 obyvatel

Město Česká Lípa: 38 830 obyvatel

(zdroj: ČSÚ, údaje k 30.6.2005)

Struktura obyvatelstva okresu Česká Lípa podle věkových skupin

Věková skupina	počet obyvatel	relativní četnost v %
0-14	18 090	17
15-59	72 359	68
60+	15 962	15

Průměrný věk obyvatel okresu

Věkové složení obyvatel charakterizuje okres jako jeden z nejmladších v České republice s průměrným věkem 36 let.

(zdroj: ČSÚ)

Celkový počet ekonomicky aktivních obyvatel

Kraj (okresy Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Semily): 207.313 obyvatel

Okres Česká Lípa: 56.032 obyvatel

Město Česká Lípa: 21.167 obyvatel

1.4.2 Obchodní akademie

Obchodní akademie, Česká Lípa, nám. Osvobození 422, příspěvková organizace je škola zřízená Krajským úřadem Liberec, studium je tedy bezplatné. Škola byla založena již v roce 1945, v letech 1960 - 1990 měla název Střední ekonomická škola Česká Lípa. V současnosti škola sídlí v nově rekonstruované budově na náměstí Osvobození nedaleko centra. Blízko školy je domov mládeže, ve kterém mají studenti možnost stravování a ubytování.

Obory studia

Studijní obor **Obchodní akademie** (63-41-M/004) je zaměřen na **odborné předměty**, v nichž studenti získají teoretické znalosti a praktické dovednosti v hlavních odvětvích národního hospodářství, podnikové činnosti, marketingu, managementu, účetnictví, daních, bankovníctví, obchodu, právních předpisech aj. Součástí výuky je samostatná odborná studentská práce, **odborná praxe**, spolupráce s úřady i podnikatelskými subjekty, exkurze do podniků, úřadů a bank i příprava na vysokoškolské studium.

Studijní obor **Ekonomické lyceum** (78-42-M/002) je oborem, který připravuje žáky pro studium ekonomických, sociálních a právních oborů na **vysokých a vyšších odborných školách** a současně poskytuje odborné znalosti pro uplatnění v praxi. Učební plán obsahuje odborné předměty a důraz je kladen na **všeobecně vzdělávací předměty**: český jazyk, matematika, dějepis, zeměpis, biologie, fyzika, chemie, psychologie a společenská kultura. Od třetího ročníku mají žáci možnost výběru volitelných předmětů různého zaměření.

Studijní obor **Veřejnosprávní činnost** (68-43-M/01) je ekonomicky a veřejnosprávně zaměřený studijní obor, který poskytuje široké ekonomické a veřejnosprávní vzdělání. Absolvent tohoto oboru se uplatní na různých pozicích v oblasti administrativních činností zejména v těchto oblastech: úřady Evropské unie, sociální správa, finanční úřady, úřady práce a jiné státní instituce, neziskové organizace, orgány státní správy a místní samosprávy, soudy, advokacie, notářství, právní kanceláře, personální útvary a soukromé podnikání. Absolvent má zároveň předpoklady pro rozvíjení vlastních podnikatelských aktivit. Absolvent je připraven také pro další formy vzdělávání, zejména pro studium na vysoké škole.

Žáci – přehled tříd a počtu žáků

Údaje jsou podle stavu k 30. 9. 2011.

Studijní obor	Počet tříd	Počet žáků	Průměrný počet žáků na třídu	Průměrný počet žáků na učitele
EL	4	121	30,25	X
OA	8	218	27,25	X
VŠČ	1	30	30	X
Celkem	13	369	28,38	12,3

Ročník	Počet tříd	Počet žáků v ročníku
I.	4	113
II.	3	89
III.	3	86
IV.	3	81
Celkem	13	369

Základní údaje o škole

Název:	Obchodní akademie, Česká Lípa, náměstí Osvobození 422
Právní forma:	příspěvková organizace
Adresa:	náměstí Osvobození 422, 470 01 Česká Lípa
Zřizovatel:	Liberecký kraj
IČ:	49864637
IZO:	102145776
Identifikátor zařízení:	600010015
Kapacita:	480 žáků
Ředitel:	Ing. Rostislav Lád
Zástupce ředitele:	PhDr. Martin Kabrna
Druh školy:	střední (střední odborná škola)
Datum zařazení do rejstříku:	25. 7. 1996 (č.j. 11 785/2002-21)
Studijní obor:	63-41-M/004 Obchodní akademie 78-42-M/002 Ekonomické Lyceum 68-43-M/01 Veřejnosprávní činnost
Studium:	denní
Délka studia:	čtyřleté
Stupeň vzdělání:	střední vzdělání s maturitní zkouškou

2. Preventivní program

Preventivní program je připravován pedagogickým pracovníkem školy, který je metodikem prevence sociálně patologických jevů a podílí se na tvorbě preventivního programu ve spolupráci s vedením školy a pedagogickým sborem.

Program navazuje na předchozí minimální preventivní programy, dále je rozvíjí a doplňuje. Program je aktualizován pro každý školní rok, přičemž je respektována návaznost. S evaluací je počítáno vždy na závěr školního roku.

2.1 Cíle a cílové skupiny a obsah programu

Program zahrnuje: zneužívání návykových látek – zneužívání nelegálních drog, ale i alkoholu a nikotinu, gambling, šikanu a jiné formy násilného chování, rasismus a xenofobii, extremismus, sekty, kriminalitu – a to především krádeže, vandalismus, zdravý životní styl (např. prevence anorexie a bulimie).

Vzhledem k tomu, že tento preventivní program je určen pro střední školu, kde jsou studenti ve věku mezi 15-19 lety v mnoha případech se jedná již o prevenci sekundární.

2.1.1 Cíle programu

Hlavním cílem programu je jednak snížit výskyt sociálně patologických jevů na škole za pomoci akcí k tomu zaměřených a dále zvýšit intenzitu působení v oblastech, kde byl šetřením odhalen problém, tzn. zvýšit množství času, ve kterém studenti vystaveni působení primární prevence. Vytvořit prostředí, ve kterém se studenti nebudou bát přijít se svými problémy za vyučujícím a aktivním přístupem se zapojí do zlepšení situace na škole – například i jen pravdivým vyplňováním dotazníků.

Dále pak podpořit vztahy a spolupráci mezi pedagogickým sborem a především rodiči a školou, protože to usnadňuje předcházení problémů, jejich identifikaci a řešení.

Stěžejní aktivitu v primární prevenci na škole tvoří adaptační kurz, jehož se účastní všichni studenti prvních ročníků ihned po nástupu do školy v prvních zářijových dnech.

2.1.2 Cíle programu v jednotlivých oblastech

Zneužívání návykových látek – zneužívání nelegálních drog, ale i alkoholu a nikotinu. Cílem je snížení výskytu zneužívání návykových látek studenty školy, jejich dostatečná a efektivní informovanost o následcích. Úprava postojů studentů k této problematice.

Gambling – Jako problém je školou mnohem hůř postižitelný vzhledem k tomu, že se odehrává zcela mimo školu a v prostředí školy se tedy projeví až v pozdějších stádiích závislosti. Cílem je tedy vytvořit mechanismy, které pomohou k co nejčasnějšímu odhalení tohoto problému.

Šikana a jiné formy násilného chování – Ideálním cílem je úplné zamezení vzniku jakékoli šikany nebo násilného chování ve škole a to působením nejen na studenty samotné, ale na pedagogický sbor, především na třídní učitele, kteří mohou nejdříve zaznamenat změny v náladě a chování třídy i jednotlivců. Ale vzhledem k tomu, že si uvědomujeme, že tento cíl je nereálný, je naším cílem vytvoření funkčních mechanismů k odhalování násilí a šikany a boji s nimi.

Rasismus a xenofobie, extremismus, sekty – Dlouhodobým působením z více stran (předměty, pedagogové, jiné školní akce...) a poskytnutím dostatku informací a argumentů upravit postoje k tomuto problému.

Kriminalita – a to především krádeže, vandalismus – Snížit statistiku výskytu tohoto jevu na škole.

Zdravý životní styl (např. prevence anorexie a bulimie) – Zvýšit vzájemnou všímavost k tomu jevu mezi studenty i pedagogy. A to jak již bylo uvedeno u předchozích jevů dlouhodobým působením z více stran (předměty, pedagogové, jiné školní akce...) a poskytnutím dostatku informací.

2.1.3 Cílové skupiny

Nezákladnější rozdělení studentů je po ročnících. Většina práce v prevenci sociálně patologických je vykonána v rámci výuky a speciálních akcí v jednotlivých ročnících.

Dále vybíráme rizikové skupiny (většinou na základě upozornění třídních učitelů) a pracujeme s nimi individuálně dle potencionálního nebo nastalého problému.

Další velmi důležitou cílovou skupinou našeho působení jsou rodiče, kteří mohou poskytnout nejcennější informace. Spolupráce s rodiči začíná a probíhá především prostřednictvím třídních schůzek. Tam se navazují bližší kontakty, které umožňují další působení. Předávání informací mezi rodiči a školou probíhá také pomocí telefonu a internetu, osobními dopisy. Významnou součástí je v i existence Sdružení rodičů a přátel Obchodní akademie. Dalším prostorem setkávání pedagogů s rodiči jsou celoškolské veřejné akce. Pro každého rodiče jsou k dispozici nejen konzultační hodiny metodika prevence, ale i všech pedagogických pracovníků.

Pedagogický sbor je důležitou cílovou skupinou vzhledem k tomu, že jsou to jednak důležití nositelé primární prevence v rámci jednotlivých předmětů, ale jsou také významným zdrojem informací o atmosféře na škole a ve třídách, to především třídní učitelé. A zároveň tuto atmosféru spoluvytváří. Spolupráci se pokoušíme podnítit nejen v rámci porad a školních akcí, ale také v rámci akcí mimoškolních.

V neposlední řadě tvoří malou cílovou skupinu i nepedagogičtí pracovníci školy (školník, uklízečky a technicko hospodářští pracovníci školy), se kterými spolupracujeme v rámci sekundární prevence.

2.1.4 Obsahová náplň

První ročníky:

Toto působení začíná na již zmíněném adaptačním kurzu, kde je působení plošné určené pro všechny studenty prvních ročníků. Dále se v prvních ročnících zaměřujeme především na prevenci vzniku šikany a jiných forem násilného chování. Součástí působení je také výchova ke zdravému životnímu stylu

Druhé ročníky:

Druhý ročník je nejrizikovějším obdobím na střední škole a proto se zaměřujeme na většinu sociálně patologických jevů. To znamená na: zneužívání návykových látek – zneužívání nelegálních drog, ale i alkoholu a nikotinu, gambling, šikana a jiné formy násilného chování, rasismus a xenofobie, extremismus, sekty, kriminalita – a to především krádeže, vandalismus, zdravý životní styl (hlavně prevence poruch příjmu potravy)

Třetí ročníky:

Zde se zaměřujeme především na zneužívání návykových látek – zneužívání nelegálních drog, ale i alkoholu a nikotinu, gambling, rasismus a xenofobii, extremismus, sekty.

Čtvrté ročníky:

Vzhledem k věku studentů zvýšenému studijnímu nasazení probíhá ve čtvrtých ročnících již jen sekundární prevence.

2.2 Zdroje pro realizaci programu

Hlavními realizátory školního preventivního programu jsou:

Ředitel a zástupce ředitele školy – jejich hlavní funkcí je především zastřešování jednotlivých akcí a programů

Metodik prevence – tvoří preventivní program školy, je realizátorem mnoha aktivit, hlavním organizátorem a koordinátorem. ŠMP by se měl orientovat ve všech možnostech preventivních programů a pomáhat ve škole tvořit celý rámec preventivního programu školy – svého času označovaného za minimální preventivní program, dnes označovaný jako školní preventivní strategie.

Výchovný poradce – na škole probíhá úzká spolupráce mezi metodikem prevence a výchovným poradcem. VP se zaměřuje spíše na individuální kontakt a hledání řešení problémů konkrétních žáků – jedinců (zprostředkovává kontakt s poradenským pracovištěm na straně jedné, kontakt s rodiči a učiteli na straně druhé), pomáhá problémy dětí podchytit ještě v počátečním stadiu – zejména problémy výukového a částečně i výchovného charakteru včetně pomoci žákům při další volbě vzdělávací cesty (kariérové poradenství).

Třídní učitel - TU je nezastupitelnou osobou ve sféře vlivu na atmosféru třídy, na vytváření důvěry ve třídě a na podporu otevřené komunikace mezi žáky ve třídě. Pro život školní třídy je role třídního učitele klíčová. Pokud se třídnímu učiteli daří přesvědčit žáky i jejich rodiče o tom, že třída, kterou má na starost, je opravdu „jeho“, že ji zná a zná i jednotlivé žáky s jejich přednostmi i slabostmi, je v oblasti primární prevence učiněn první efektivní krok. Takový učitel má potom i důvěru žáků, jejich rodičů a může v případě prvních signálů, zejména problémů ve vztazích, zasáhnout.

Ostatní pedagogičtí pracovníci školy – preventivně působí v rámci jednotlivých předmětů v oblastech sociálně patologických jevů, spolupodílí se na organizaci a průběhu školních akcí, samozřejmě ovlivňují každodenní chod školy (dozory o přestávkách)

Rodiče – účastní se celoškolských akcí a aktivně podporují dění ve škole například členstvím v SRP OA.

Peer aktivisté – škola má v plánu vytvořit z vybraných studentů peer aktivisty v rámci akce „Hrou proti Aids“ ve spolupráci DDM Libertin.

Škola úzce spolupracuje s následujícími institucemi:

Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy Česká Lípa

Vedoucí: Mgr. Alena Zemanová

Telefon: 487 853 203

Adresa: Konopeova 812, Česká Lípa

Zaměření: osobní psychické problémy všeho druhu

Oddělení sociálně právní ochrany Odboru sociálních věcí MěÚ

Vedoucí: Bc. Petra Novotná

Telefon: 487885 476

Adresa: Děčínská 389, Česká Lípa

Činnost: pomoc ohroženým dětem a mládeži

Pedagogicko psychologická poradna Česká Lípa

Ředitel: PhDr. Miroslav Hudec

PhDr. Zdeňka Průchová – psycholožka (osobní problémy)

Mgr. Daniela Skálová-Fenyešová – speciální pedagožka (studijní problémy)

Telefon: 487 522 179

Adresa: Havlíčkova 443, Česká Lípa

Činnost: problémy s učením, výchovné problémy, vývojové poruchy s učením

K-Centrum Česká Lípa

Vedoucí: Mgr. Magda Jogheedová

Telefon: 487 831 545

Adresa: Hálkova 1794 (sídliště Slovanka), Česká Lípa

Činnost: problematika drogové závislosti

Oddělení sociální prevence a kurátorské činnosti Odboru sociálních věcí MěÚ Česká Lípa

Vedoucí: Iveta Čaklová

Telefon: 487 885 491

Adresa: Děčínská 389, Česká Lípa

Činnost: prevence kriminality

Psychiatrické sanatorium Česká Lípa

Primář: MUDr. Ladislav Hnídek

Telefon: 487 521 710

Adresa: Ronovská 846, Česká Lípa

Činnost: léčba psychických nemocí

2.3. Časová dotace realizace programu v době vyučování – v rámci předmětů

Obchodní akademie

Občanská nauka	1. ročník	10 hodin
	2. ročník	5 hodin
Právo	2. ročník	2 hodiny
	3. ročník	2 hodiny
Dějepis	1. ročník	2 hodiny
Český jazyk	1. ročník	2 hodiny
	2. ročník	2 hodiny
Cizí jazyky	2. ročník	5 hodin
	3. ročník	5 hodin
Tělesná výchova	1. ročník	3 hodiny
	2. ročník	3 hodiny
Společenskovědní seminář	4. ročník	2 hodiny

Ekonomické lyceum

Občanská nauka	2. ročník	10 hodin
	3. ročník	5 hodin
Právo	3. ročník	2 hodiny
Dějepis	1. ročník	2 hodiny
	2. ročník	2 hodiny
	3. ročník	2 hodiny
Český jazyk	1. ročník	2 hodiny
	2. ročník	2 hodiny
Cizí jazyky	2. ročník	5 hodin
	3. ročník	5 hodin
Tělesná výchova	1. ročník	3 hodiny
	2. ročník	3 hodiny
Společenskovědní seminář	4. ročník	2 hodiny
Zeměpis	2. ročník	2 hodiny
Společenská kultura	3. ročník	25 hodin
Psychologie	4. ročník	2 hodiny
Biologie	2. ročník	2 hodiny
Chemie	2. ročník	2 hodiny

Veřejnosprávní činnost

Psychologie	4. ročník	10 hodin
Právo	1. ročník	2 hodiny
	2. ročník	2 hodiny
	3. ročník	2 hodiny
	4. ročník	2 hodiny
Dějepis	1. ročník	2 hodiny
Český jazyk	1. ročník	2 hodiny
	2. ročník	2 hodiny
Cizí jazyky	2. ročník	5 hodin
	3. ročník	5 hodin
Základy přírodních věd	1. ročník	1 hodina
Tělesná výchova	1. ročník	3 hodiny
	2. ročník	3 hodiny
Veřejná správa	1. ročník	2 hodiny
	2. ročník	2 hodiny
	3. ročník	2 hodiny
	4. ročník	2 hodiny
Sociální politika	4. ročník	10 hodin
Sociologie a politologie	3. ročník	4 hodiny
Společenskovední seminář	4. ročník	2 hodiny
Zeměpis	1. ročník	2 hodiny
Společenská kultura	2. ročník	10 hodin
Psychologie	4. ročník	2 hodiny
Filozofie a etika	4. ročník	6 hodin
Personální práce	3. ročník	8 hodin

v době vyučování – mimo předměty

Besedy, přednášky, soutěže apod.

1. ročník	5 hodin
2. ročník	5 hodin
3. ročník	3 hodiny

mimo vyučování

Adaptační kurz, exkurze

1. ročník	30 hodin
2. ročník	12 hodin
3. ročník	12 hodiny

Volnočasové aktivity – dle zájmu studentů

2.4 Formy realizace programu

2.4.1 Tematické bloky a jednorázové akce

Adaptační kurz - Projekt spočívá v realizaci třídního adaptačního kurzu pro žáky prvního ročníku každého školního roku. V mimoškolním prostředí a bez vlivu rodiny, což umožní jejich lepší vzájemné poznání, je pro ně připraven program, který jim umožní následující skutečnosti:

- seznámení s třídním kolektivem a vytvoření nových sociálních vazeb
- seznámení s organizací výuky na škole a s pravidelnými aktivitami, které škola organizuje (např. lyžařský a turistický kurz, studijní pobyty v cizině, možnostmi trávit volný čas atd.)
- prevenci sociálně patologických jevů, zejména šikany, užití drog, kouření, extremismus atd.
- sebezpoznání jako základ motivace pro studium na střední škole
- seznámení se základy první pomoci a systémem integrované ochrany obyvatel při krizových situacích

Jsou využívány zejména tyto metody: psychohry a testy k poznání sebe samého a nového třídního kolektivu, názorné ukázky jsou použity především při seznamování s prostředím školy, řešení modelové situace a praktické provedení užíváme zejména při nácviku první pomoci, orientaci v neznámém prostředí si studenti vyzkoušejí při branném závodě, kdy se musí spolehnout na sílu kolektivu. Galperinova metoda interiorizace je použita při pomoci kolegovi ze třídy při vytváření společných výrobků z přírodních materiálů. Je tedy jasné, že většina metod má heuristický charakter.

Přednáška „S tebou o tobě“- přednáška o hygieně, která je určena pro dívky prvních ročníků. Přednášku provádí externí pracovnice.

Sbírky – vybraní studenti prvních a druhých ročníků jsou poučeni o významu a organizaci akce. Jsou to:

Sbírka Euronisa

Den, kdy svítí světlušky

Velikonoční sbírka nadace ADRA

Svátek s Emilem

Studentská rada - zasedání studentské rady se koná pravidelně každou první středu v měsíci. Rady se účastní vždy jeden student z každé třídy, který přednáší názory, návrhy a požadavky třídy. Na prvním zasedání si studenti volí svého mluvčího. V návaznosti na každé zasedání studentské rady je svolávána porada třídních učitelů, kde jsou informováni o dění na studentské radě, jsou diskutovány problémy a navrhována řešení.

Sportovní akce –

Corny - středoškolský pohár v atletice

Okresní kola v kopané, florbalu, basketbalu

Soutěž v šachu

Vánoční turnaj ve volejbalu

Sportovní den nebo den třídních učitelů – Koná se vždy na konci školního roku. Nabízí více variant sportovního vyžití jednotlivců i celých třídních kolektivů. Upevňuje třídní soudržnost.

Sportovně turistický kurz – vodácký a turistický kurz určený pro druhé ročníky

Exkurze -

Exkurze Praha, Liberec

Exkurze do podniků v okolí (Crystalex, Delphi)

Filmová a divadelní představení – studenti navštíví za školní rok několik divadelních a filmových představení dle aktuální nabídky

Den netradiční výuky na Obchodní akademii - V předvánočním nebo velikonočním čase je připravován projektový den s názvem "ADVENTNÍ DÍLNY" nebo „TRADIČNÍ ŘEMESLA“ s řemeslnou náplní. Žáci se střídají v jednotlivých učebnách, které se pro tento den změny v dílny, kde si mohou vyzkoušet výrobu ozdob z papíru, origami, malování na hedvábí, pletení zvonů a jiných ozdob z pedigu nebo zdobení vánočních perníčků. Adventní atmosféru si každý může vychutnat spolu s voňavým čajem v jedné ze tříd. Den je doplněn dalšími aktivitami.

Anglický kanár - Je divadelně – jazyková soutěž pro všechny studenty. Studenti si připravují ve skupinách dle výuky jazyků scénky k vybraným písním v cizím jazyce. Tato akce podporuje a učí schopnosti domluvit se, respektovat názor druhého a organizovat společnou akci.

Besedy - Škola zprostředkovává studentům besedy s významnými politickými a kulturními osobnostmi.

Den otevřených dveří - Pravidelně každý rok v prosinci se koná den otevřených dveří, který zpřístupňuje školu veřejnosti. Den je zaměřen nejen na potenciální nové studenty a jejich rodiče, ale také na rodiče současných studentů školy a případně další zájemce.

Rodičovské schůzky – Konají se pravidelně dvakrát ročně (listopad, duben). V první části jsou vedeny třídním učitelem, který rodičů podává komplexní informace o třídě i jednotlivcích, řeší eventuelní problémy a dotazy rodičů. V druhé části schůzky přichází do třídy postupně jednotliví vyučující.

Pro rodiče budoucích žáků prvních ročníků jsou organizovány zvláštní rodičovské schůzky před začátkem školního roku. Na těchto schůzkách dostávají rodiče informace o chodu školy, dozvědí se i o působení metodika prevence rizikových jevů.

Pravidelná setkání pedagogického sboru – Spolupráce členů pedagogického sboru je podporována nejen na pravidelných pedagogických radách, ale také na akcích jako jsou předvánoční a jiná neformální setkání, různé semináře a školení.

2.4.2 Peer programy

Škola má v plánu vytvořit z vybraných studentů peer aktivisty v rámci akce „Hrou proti Aids“ ve spolupráci DDM Libertin.

2.4.3 Preventivní působení prostředí

Konzultační hodiny

Každý učitel na škole má vypsány pravidelné konzultační hodiny s možností individuální domluvy. Hodiny jsou vždy v době mimo výuku, tak aby byly využitelné pro všechny studenty

Konzultační hodiny metodika prevence a výchovného poradce

Knihovny

Na škole je vedle tradiční knihovny s klasickou a moderní literaturou k dispozici i knihovna metodika prevence a výchovného poradce

Studovna

V době přestávek a volných hodin mají studenti možnost využít studovnu, která je vybavena počítačem, overballem, časopisy a nástěnkou, kterou mohou využít pro své vzkazy a vlastní studentské akce.

Učebny výpočetní techniky

Stejně jako studovnu mají studenti k dispozici také učebny VT.

Nástěnky

Ve škole jsou nástěnky v každé třídě – ty jsou určeny především pro informace o organizaci výuky apod. a k prezentaci třídy (vlastní výzdoba, témata).

Dále se nachází tematicky odlišené nástěnky na chodbách školy. Jsou věnovány zeměpisu, ekologii, vyučovaným cizím jazykům, ekonomickým předmětům.

Metodik prevence a výchovný poradce mají svou vlastní nástěnku v přízemí školy.

Na škole také existuje anonymní emailová schránka, kam mohou studenti umístit své názory a požadavky, svěřit se se svými problémy.

Přehled o dění v budově

Během přestávek drží vyučující dle předem stanoveného rozpisu dozory na chodbách. V prostoru šaten a vchodu do budovy školy je nainstalován kamerový systém jako prevence krádeží a vandalismu.

2.4.4 Volnočasové aktivity

Při škole funguje divadelní kroužek vedený Ing. Ivanou Bufkovou.

Pro sportovní vyžití funguje kroužek moderního tance a je k dispozici posilovna

2.5 Zvládání komplikací a nabídka možností pomoci

Na škole funguje kvalitní spolupráce mezi metodikem prevence a výchovnými poradci. Při řešení problémů se osvědčily strategie, které uvádíme v příloze č. 2.

Při řešení problémů spolupracujeme s institucemi, jejichž seznam a popis činnosti mohou studenti, pedagogové i rodiče nalézt jak na nástěnce metodika prevence a výchovného poradce tak a internetových stránkách školy. Rodiče jsou s existencí a fungováním těchto institucí seznamováni také během třídních schůzek.

3. Metody vyhodnocování účinnosti programu

3.1 Obecné vyhodnocování úspěšnosti plnění cílů programu

Pro hodnocení plnění obecně stanovených cílů preventivního programu jako je snížení výskytu sociálně patologických jevů na škole, zvýšení množství času, ve kterém jsou studenti vystaveni působení primární prevence, vytvoření prostředí, ve kterém se studenti nebudou bát přijít se svými problémy za vyučujícím, a podpora vztahů a spolupráce mezi pedagogickým sborem a především rodiči a školou jsou využívány především tyto formy hodnocení: dotazníky, eseje, diskuse apod. Konkrétně viz níže.

3.2 Vyhodnocování jednotlivých aktivit

Adaptační kurz

Bezprostředně po absolvování kurzu vyplňují účastníci dotazník, který vypovídá o bezprostředním působení kurzu na studenty. Dlouhodobější vliv existence adaptačních kurzů hodnotí především třídní učitel ve spolupráci s metodikem prevence z následujících hledisek: soudržnost kolektivu třídy během celého studia, výskyt případů šikany, spolupráce s třídním učitelem a důvěra k metodiku prevence a výchovnému poradci.

Přednášky, besedy, sbírky, exkurze, divadelní a filmová představení a sportovní akce

Jsou vyhodnocovány formou řízené diskuse, psaním esejů na dané téma apod.

Vzhledem k tomu, že naše škola je školou střední, primární prevence se zaměřuje především na úpravu postojů studentů k sociálně patologickým jevům a to lze nejlépe vyhodnotit prostředky, kde mohou volně vyjádřit svůj názor tj. právě diskuse, rozhovory, psaní esejů. Exaktním ukazatelem pro hodnocení úspěšnosti preventivního programu je také statistika výskytu zaznamenaných a řešených sociálně patologických jevů na škole. Ta hovoří nejen o úspěšnosti (nebo neúspěšnosti) působení primární prevence ve smyslu snížení výskytu sociálně patologických jevů, ale také o míře získané důvěry k metodiku prevence, výchovnému poradci i ostatním členům pedagogického sboru.

4. Program proti šikanování

4.1 Definice pojmu šikana

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu.

4.2 Úloha pedagogických i nepedagogických pracovníků školy

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

4.3 Prevence šikany

Každý pedagog, obzvláště třídní učitel, je odpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy. Je povinen zejména:

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky
- jednat s žáky jako s partnery
- udržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity
- informovat žáky i rodiče, na koho se obrátit při problémech - třídní učitel, metodik prevence, vedení školy, linka důvěry...

4.4 Jak poznáme, že by mohlo jít o šikanu?

Příklady přímých znaků šikany:

- soustavné posměšné poznámky, nadávky, hrubé žerty, hanlivá přezdívka na adresu určitého žáka, pokud to tento žák těžko snáší a trpí tím
- jednostranné vyžadování věcných či peněžních darů
- jeden žák vystupuje vůči druhému v roli „sluhy“ či „otroka“
- často opakované pošťuchování, strkání, údery, poškozování věcí, které žák neoplácí. Někdy je oběť dohnána až k projevům zoufalství
- na žáka je vyvíjen nátlak k vykonávání nemorálních až trestných činů

Příklady nepřímých znaků šikany:

- (potenciálně šikanovaný) žák se o přestávkách zdržuje stranou od ostatních, nemá kamarády
- přestávky tráví v bezpečné blízkosti učitelů nebo mimo třídu. Vymýšlí si záminky, aby nemusel být ve třídě
- jeho prospěch se nevysvětlitelně zhoršuje, nesoustředí se na učení
- má často poškozené nebo rozházené věci, často se mu „záhadně“ ztrácí, ve třídě, v šatně...

- při týmových sportech bývá volen mezi posledními
- působí smutně, stísněně, často chybí z nejasných důvodů, nevolnost, bolení hlavy...
- má-li promluvit před třídou, je nejistý a ustrašený

4.5 Vytvoření týmu proti šikanování

Tým je vytvořen ze členů pedagogického sboru a zabývá se monitorováním, vyšetřováním šikany a navrhuje řešení v těch případech, kdy možnosti třídních učitelů jsou vyčerpány.

Tým proti šikaně: metodik prevence - Mgr. Jana Hoskovcová
                                     zástupce vedení – PhDr. Martin Kabrna
                                     výchovný poradce - Mgr. Michal Hrdlička
                                     Mgr. Růžena Rückelová
                                     Mgr. Jaromír Dvořák

4.6 Komunikace se žáky

Žáci jsou svými třídními učiteli, prostřednictvím nástěnky výchovného poradce a metodika prevence a prostřednictvím webových stránek školy seznamováni s tím, co je šikana a jak se před ní chránit a jak případnou šikanu řešit.

4.7 Komunikace s rodiči

Rodiče jsou informováni třídními učiteli na třídních schůzkách a prostřednictvím webových stránek školy jsou seznámeni s Programem proti šikaně.

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování.

4.8 Krizový plán

4.8.1 Postupy řešení šikanování

4.8.1.1 Odhad stádia šikany - počáteční či pokročilá a její závažnost

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stádia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikany.

4.8.1.2 Krizový scénář pro řešení počátečního stádia šikanování

Jak postupovat při objevení problému (informací od rodičů, žáků, vlastním pozorováním):

Nahlášení třídnímu učiteli, školnímu metodiku prevence a výchovnému poradci, popřípadě někomu dalšímu z týmu proti šikanování.

!! CHRAŇTE ZDROJ INFORMACÍ!!

1. krok - Odhad stádia šikanování, informovat ŠMP, VP , (popř. TU)

- velmi důležité je určit, jestli daný problém vyřeším (počáteční stádium) anebo jestli už problematika patří odborníkům (pokročilé stádium, neobvyklá forma šikanování - lynč)

4 kritéria:

- a) způsob chování a vypovídání obětí a svědků. Pokud jsou otevření, ochotní pomoci a nesouhlasí se špatným chováním – počáteční stádium,
- b) závažnost a četnost agresivních projevů,
- c) čas – jak dlouho šikanování trvá,
- d) počet agresorů a obětí.

- oznámení týmu proti šikaně

2. krok - Rozhovor s informátory a obětí provádí tým proti šikaně

- o rozhovor s informátory (rodič, kamarád, kolega – kdokoliv kdo na problém upozorní)
  - nereagovat obranně
  - nezpochybňovat
  - důležité je chránit zdroj a obsah informací!
  - dostanu-li signál od kohokoli – začnu třídu pozorovat (přímé varovné signály ověřování informací)
  - důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat i jakoukoli „scifi“ výpověď, VŽDY ověřit
  - vše zapsat
- o rozhovor s obětí
  - rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní nevěděli – možná pomsta agresorů!
  - nereagovat obranně
  - nezpochybňovat
  - empatie, otevřenost
  - důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat a každou výpověď ověřit
  - neslibovat něco, co nemůžu splnit
  - důležité je vše si zapsat pro další potřebu

3. krok - Nalezení vhodných svědků

- spolupráce s informátory a oběťmi – vytipování svědků
- důležití jsou žáci, kteří sympatizují s obětí (sympatie x nesympatie oběti)
- nevybíráme si podle svých sympatií a podle jejich chování!
- výslech svědků nejlépe mezi čtyřma očima (např. po vyučování, požádat o odnesení pomůcek do kabinetu), aby ostatní nevěděli (ochrana oběti)

4. krok – Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

- rozhovory individuálně!
  - nesmí se konfrontovat oběti s agresorem, ani jejich zákonní zástupci!
  - konfrontace svědků (ale i tak max. 2 spolu) - pouze při protichůdných informacích!
- OPATRŇE!

5. krok – Ochrana oběti

- zvýšená pozornost ve školním klimatu (třídním)
- zpřísnit dozory (ošetřit pohyb žáků na chodbech, cestě do školy) a časté nahlížení do třídy o přestávce (nenápadně)
- po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat oběť doma,
- doporučit rodičům odborníka v PPP nebo v SVP, či v jiné instituci zabývající se touto problematikou,
- praktický lékař.

6. krok – Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- vnější obraz šikanování! (popis nemocného čili patologického chování)
  - nutnost poskládané mozaiky informací, (důkazy, musím mít jistotu o tom, co se ve třídě děje - vztahy)
  - konfrontace A – A (při rozporuplnosti informací – opět max. 2)
- 2 linie – rozdělení řešení: Linie Agresor a linie Oběť

7. krok - Linie Agresor – výchovná komise

- za účasti vedení školy, metodika prevence, výchovného poradce, třídního učitele a rodiče v případě neplnoletosti žáka
- seznámení s problémem
- postihy agresorů (odkaz na Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, čl. 5 – výchovná opatření)

8. krok – Linie Oběť: rozhovor se zákonnými zástupci obětí – třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, popř. vedení školy

- jiný den než výchovná komise, individuální setkání
- sdělení zákonným zástupcům, co jsme v dané věci zjistili (závěry zjištění, domluva na dalších opatřeních)
- časový horizont pro sledování situace (14 dní informace o situaci – rodinné a školní klima)
- spolupráce (ochrana oběti)

Kontakt na instituce / konkrétní odborník zabývající se problematikou šikany:

- pedagogicko-psychologická poradna,
- praktický lékař

9. krok – Práce s celou třídou

- uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU)
- nastavení pravidel – charta třídy (nutno dodržovat všichni!) TU + ŠMP a informování pedagogického sboru
- třídu neustále sledovat
- ozdravění třídy je dlouhodobý proces

- při nezastavení problematiky šikanování kontaktovat ŠMP, VP (přivolání pomoci – instituce zabývající se touto problematikou)

4.8.2 Krizový scénář při zjištění pokročilé šikany (3. – 5. stádium)

I. Odhad závažnosti onemocnění

- chování, spolupráce, vztahy, celková atmosféra („dusná atmosféra“, strach, napětí, nesvoboda; souhlas s jednáním a normami agresorů, obviňování oběti, bagatelizace nebo popírání násilí, nespolupráce svědků, popírání, odmítání vypovídat ze strachu z následků, ustrašenost oběti – popírání násilí, sebeobviňování)
- závažnost a četnost agresivních projevů (brutální projevy výsledkem delšího vývoje šikanování, i psychické formy psychoteroru)
- doba, po kterou šikanování probíhá (z výpovědí – déle než tři měsíce – rozvinutější forma)
- počet obětí a agresorů (větší počet agresorů i obětí – náznak nastolení destruktivních skupinových norem)

Při odhadu závažnějších forem a stádia šikanování je závazný krizový plán, který upravuje:

- způsob ochrany oběti/-í
- povinnosti pedagogických pracovníků a jejich jednotný postup
- žádost o vstup specializovaného servisního zařízení
- zajištění součinnosti – technické a organizační podmínky, případně personální
- zajištění a koordinace informačních toků
- opatření – školní řád, klasifikační řád, pracovní řád, příp. podle § OZ, § TZ
- způsob další práce se třídou, s jednotlivými aktéry

II. Strategie vyšetřování

- zajištění bezpečí oběti, příp. informátora
- zvýšení pedagogického dozoru na rizikových místech, v rizikových situacích
- chránit a zabránit prozrazení informátora
- rozhovor s informátory, obětí – dokumentace poskytnutých prvotních údajů, důkazů
- kontaktování externího servisního zařízení – odborník na vyšetřování šikany, policie
- poskytnutí dosavadních dostupných informací, zajištění organizačních podmínek vyšetřování – místnost, součinnost)

III. Závěry vyšetřování

- součinnost s dalšími subjekty – kompetenční mapa / co, kdo, kdy a jak
- zajištění ochrany oběti, resp. informátora (pravidelná setkání, telefonický kontakt, zajištění odborné péče, cílené sledování oběti, docházky, stanovení ochránců oběti)
- prokázání a usvědčení agresorů, přiznání
- jednání výchovné komise (viz scénář zasedání výchovné komise)- realizace opatření
- oznámení o potrestání agresorů před celou třídou – vyjádření stanoviska a postoje školy
- léčba skupiny - intervenční program ve spolupráci s odborníky, restrukturalizace třídy, nejčastěji rozbití stávající skupiny:
  - vždy vyloučit ze skupiny jádro agresorů
  - sestavit nově konstelaci žáků – pozitivní tendence, přítomnost „hvězdy“

- realizace vnějšího nátlaku – kázeňská opatření, výchovná opatření
- spolupráce se servisními zařízeními

4.9 Výchovná opatření

(1) Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
- Snížení známky z chování
- Převedení do jiné třídy (pokud jsou v ročníku třídy dvě)

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

(4) V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění žáka do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
- Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

4.10 Spolupráce se specializovanými institucemi

(1) Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány/ viz příloha/. Zejména:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

4.11 Seznam zainteresovaných organizací a institucí

Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy Česká Lípa

Vedoucí: Mgr. Alena Zemanová

Telefon: 487 853 203

Adresa: Konopeova 812, Česká Lípa

Zaměření: osobní psychické problémy všeho druhu

Oddělení sociálně právní ochrany Odboru sociálních věcí MěÚ

Vedoucí: Bc. Petra Novotná

Telefon: 487885 476

Adresa: Děčínská 389, Česká Lípa

Činnost: pomoc ohroženým dětem a mládeži

Pedagogicko psychologická poradna Česká Lípa

Ředitel: PhDr. Miroslav Hudec

PhDr. Zdeňka Průchová – psycholožka (osobní problémy)

Mgr. Daniela Skálová-Fenyešová – speciální pedagožka (studijní problémy)

Telefon: 487 522 179

Adresa: Havlíčkova 443, Česká Lípa

Činnost: problémy s učením, výchovné problémy, vývojové poruchy s učením

K-Centrum Česká Lípa

Vedoucí: Mgr. Magda Jogheedová

Telefon: 487 831 545

Adresa: Hálkova 1794 (sídliště Slovanka), Česká Lípa

Činnost: problematika drogové závislosti

Oddělení sociální prevence a kurátorské činnosti Odboru sociálních věcí MěÚ Česká Lípa

Vedoucí: Iveta Čaklová

Telefon: 487 885 491

Adresa: Děčínská 389, Česká Lípa

Činnost: prevence kriminality

Psychiatrické sanatorium Česká Lípa

Primář: MUDr. Ladislav Hnídek

Telefon: 487 521 710

Adresa: Ronovská 846, Česká Lípa

Činnost: léčba psychických nemocí

Policie ČR

Obvodní oddělení Česká Lípa (pobočka Česká Lípa)

Adresa: Paní Zdislavy 299, 470 01 Česká Lípa

<http://www.policie.cz/>

Telefon WORK: +420 974 471 760

Fax FAX: +420 974 471 972

E-mail: EMAILcloop@mvr.cz

4.12 Užitečné internetové adresy po prevenci sociálně patologických jevů:

<http://crdm.adam.cz/>

stránky České rady dětí a mládeže

<http://sweb.cz/sikana.os/>

- Občanské sdružení proti šikanování

<http://www.extc.cz/>

- on-line poradna zaměřená na českou taneční scénu a problematiku psychotropních látek

<http://www.drogovaporadna.cz/>

- on-line poradna zaměřená na drogovou problematik obecně

<http://www.drogy-info.cz/>

- Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti

<http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/>

<http://www.sikana.org/>

PŘÍLOHY

Příloha č.1

METODICKÉ POKYNY

K PROBLEMATICE ZNEUŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK

na základních a středních školách

Návykové látky (dále jen drogy) jsou považovány za jeden z ústředních planetárních problémů konce 20.století. Mezi ty, kteří jsou užíváním drog nejvíce ohroženi, patří především dospívající a mladí lidé. Zdravotními a sociálními důsledky, které jsou způsobeny návykovými látkami, však netrpí pouze jedinec, ale i jeho rodina a celá společnost.

Česká republika se zařadila v posledních letech mezi země, ve kterých alarmujícím způsobem roste nabídka ilegálních drog. Výzkumy i klinické zkušenosti pak jednoznačně ukazují, že kromě nabídky výrazně stoupá i poptávka po drogách. Ve středoškolské populaci velkých městských aglomerací se ukazuje podle řady průzkumů, že přibližně 10 - 20 % (v závislosti na socio-demografických charakteristikách) studentů již experimentovalo s nealkoholovou drogou a přibližně 40 - 50 % z nich ví, kde by si mohli drogu opatřit. Potvrzují se tak obavy, že se užívání návykových látek stává určitým "módním trendem".

Způsob, jak účinně zabránit rychlému rozšíření zneužívání drog, musí být založen na kombinaci aktivit a opatření v oblasti prevence i zákonné represe. Primární prevence, která si klade za cíl u mladých lidí snížit zájem o návykové látky, je považována za klíčovou oblast, bez které tak závažný společenský problém nemůže být vyřešen.

Do účinné primární prevence musí být zapojeny státní i nestátní organizace, odborná i široká veřejnost, sdělovací prostředky a samozřejmě i rodina a škola, kde se především vytváří hodnotový systém lidí i jejich postoje k návykovým látkám.

Zahraniční zkušenosti ukazují, že je třeba, **aby žáci 1.-6. tříd (6-12 let):**

- měli informace o návykových látkách a znali jejich základní účinky
- měli základní dovednosti, jak čelit negativnímu vlivu vrstevníků
- chápali význam přátelství i umění pomáhat druhým
- měli rozvinutou schopnost vypořádat se s odmítnutím, zklamáním a selháním

aby studenti 1.-4. ročníků středních škol (15-18 let):

- znali rizika užívání drog i jejich vliv na zdraví, budoucí zaměstnání i úroveň vzdělání
- uměli odmítnout spolužáky a vrstevníky nabízenou drogu a věděli, proč ji odmítají
- uměli kriticky přistoupit k osobnostem, které na ně mají vliv a jsou pro ně vzorem
- rozuměli vlastní morálce a hodnotovému systému
- chápali význam vlastního zodpovědného chování vůči společnosti
- měli rozvinuté základní schopnosti péče o své zdraví
- měli rozvinutý pozitivní obraz sebehodnocení
- znali možnosti pomoci při problémech

Mezi obecná kritéria efektivní primární prevence patří:

1. Kombinace mnohočetných strategií působících na různou cílovou populaci (škola, rodina, vrstevníci, komunita /obec, masmédiá/
2. Cílenost a adekvátnost informací i forem působení vzhledem k cílové populaci /věk, etnicita, míra "rizikovosti"/
3. Propojenost prevence zneužívání nealkoholových drog s prevencí problémů způsobených alkoholem a tabákem
4. Včasný začátek preventivních aktivit
5. Pozitivní orientace v primární prevenci

Které preventivní strategie jsou účinné?

1. Orientace nikoliv pouze na množství a úroveň informací o drogách, ale především na kvalitu postojů a chování
2. Využívání "peer" prvku v preventivním působení /pozitivního vlivu vrstevníků/
3. Aktivity vedoucí ke zvýšení schopnosti čelit sociálnímu tlaku vrstevníků k experimentování a užívání drog
4. Důraz na protektivní faktory ve společnosti, které chrání děti a mládež a vytváří podpůrné prostředí pro jejich zdravý vývoj
5. Důraz na zapojení dětí a mládeže v samotných programech i podpora jejich zapojení v mimoškolních aktivitách

Které preventivní strategie naopak nejsou účinné?

1. Pouhá "zdravotní výchova" zaměřená na informace o škodlivosti drog
2. Zastrásování, moralizování, přehánění ukazující, jak "špatně vždy končí" jakékoliv zahrávání s drogou
3. "Izolovaná" nespécifická prevence zaměřená na širší příčinné souvislosti zneužívání drog a nepracující specificky s tématem návykových látek (např. jinak velice smysluplná podpora mimoškolních volnočasových aktivit není z preventivního hlediska efektivní, pokud není doplněna konkrétními informacemi o drogách, nácvikem dovedností čelit negativnímu tlaku vrstevníků a umění odmítnout nabízenou drogu)

Příloha č.2

Doporučená opatření pro základní a střední školy

1. Podmínkou úspěšné implementace preventivních programů je jejich podpora ředitelem školy. (Protidrogoví koordinátoři okresů) měst, jejichž působnost vyplývá z vládního usnesení č. 446 ze dne 18.8.1993, popř. ředitelé školských úřadů mohou svolat koordinační schůzku ředitelů základních a středních škol, na které budou poskytnuty základní informace o rozsahu problematiky zneužívání drog v regionu (okresu) a městě, označena riziková cílová populace a navržena preventivní opatření. Na setkání mohou být pozváni experti v oblasti prevence a léčení drogových závislostí).
2. Ředitel školy vybere a jmenuje 2 členy pedagogického sboru školními koordinátory protidrogových opatření. Při výběru koordinátorů je třeba zohlednit oblíbenost pedagoga mezi žáky (studenty) i jeho zájem o danou problematiku. Vzhledem k náročnosti funkce školního koordinátora je vhodné tuto práci náležitě ocenit.
3. Školní koordinátoři absolvují základní blok vzdělávacího programu pro pedagogy v rozsahu minimálně týdenního soustředění. Různé formy takových programů realizuje NCPZ (Mgr. Nováková), Nadace FILIA (Mudr. Bém), FIT IN (MUDr. Nešpor).
4. Koordinátoři shromáždí dostupné metodické materiály (videokazety metodiky primární prevence pro učitele, beletrie, popř. jiná odborná literatura).
5. Na poradě pedagogického sboru informují koordinátoři ostatní učitele o dostupných materiálech, absolvovaném vzdělávacím programu a základních principech efektivní preventivní práce. Nabídnou možnost konzultace komukoliv z pedagogického sboru v případě aktuálního problému.
6. Každá škola jednoznačně formuluje základní pravidla ve vztahu k užívání návykových látek ve školním prostředí. Tam, kde se ještě prokazatelně neobjevil problém nealkoholových drog, doporučujeme zaměřit se na návykové látky obecně (alkohol, kouření i nealkoholové drogy) bez zbytečného akcentu pouze na nealkoholové drogy. Tam, kde již problém nealkoholových drog existuje, je vhodné zdůraznit určitá opatření právě ve vztahu k nim.
7. Podle možnosti školy i nabídky odborníků se pod vedením školního koordinátora škola zapojí do různých preventivních aktivit, např.: peer programů, programu "Zdravá škola", programů s účastí odborníků (v oblasti léčení, zákona, atd.). Nejefektivnější preventivní aktivitou je vlastní program školy, na kterém se aktivně podílejí jak učitelé, tak žáci/studenti).
8. Při setkání rodičů a přátel školy informuje školní koordinátor (formou samostatného letáku, prostřednictvím školního rozhlasu či přímo setkáním s rodiči např. v aule školy) o situaci v oblasti zneužívání drog ve společnosti i o preventivních aktivitách a opatřeních, které škola realizuje).
9. V případě projeveného zájmu některých rodičů se koordinátor pokusí rodiče zapojit do některého z programů.
10. V případě, že se ve škole objeví aktuální problém spojený s užíváním drog, doporučujeme postupovat takto:
  - a) konzultovat problém i postup řešení se školním koordinátorem,
  - b) vyvarovat se zkratkovitých a "nejjednodušších" řešení, nesnažit se eliminovat okamžitě žáka (studenta) ze školy, spíše projevít zvýšený zájem a starost o něj,
  - c) pokusit se (je-li to možné) vejít v kontakt s rodiči a řešit problém společně, nikoliv protichůdně,
  - d) v případě závažnosti problému vyhledat odbornou pomoc,
  - e) motivovat žáka (studenta) ke studiu, zároveň vymezit jasná pravidla hry (nepřijatelnost absencí, konsekvence při pokračování v užívání drogy , atd.),

- f) v případě zjištění, že se jedná o distribuci a obchodování s drogou, přistoupit k represivnímu opatření, s možností vyloučení ze školy,
- g) v případě nejasnosti konzultovat s odborníky.

Příloha č.3

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřenyiny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

(Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízrůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Příloha č.4

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
Čj.: 14 514/2000 - 51

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

Čl. I

Úvodní ustanovení

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen "pokyn") vyplývá z "Koncepce prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 1998 - 2000" a ukotvuje realizaci Minimálních preventivních programů na školách a ve školských zařízeních.

Mezi sociálně patologické jevy u dětí a mládeže pro potřeby tohoto pokynu zařazujeme širokou škálu výchovných problémů, výchovných poruch a poruch chování, a to včetně zneužívání návykových látek.

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (dále jen "prevence") v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje aktivity ve všech oblastech prevence:

- drogových závislostí, alkoholismu a kouření,
- kriminality a delikvence,
- virtuálních drog (počítače, televize a video),
- patologického hráčství (gambling),
- záškoláctví,
- šikanování, vandalismu aj. forem násilného chování,
- xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu.

Čl. II

Minimální preventivní program

Základní nástroj prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje Minimální preventivní program, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách¹, ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče². Jeho realizace je pro každou školu a každé uvedené školské zařízení závazná a podléhá kontrole České školní inspekce.

Mezi hlavní aktivity škol a uvedených školských zařízení v rámci Minimálního preventivního programu patří:

- odpovědnost za systematické vzdělávání školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků v metodikách preventivní výchovy, v netradičních technikách pedagogické preventivní práce s dětmi a mládeží (interaktivní techniky, nácviky praktických psychologických a sociálně psychologických dovedností, techniky rozvíjení osobnosti, metody vytváření pozitivních vztahů mezi žáky apod.) a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů,

- systémové zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu aj. oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit,
- uplatňování různých forem a metod působení na jednotlivce a skupiny dětí a mládeže zaměřeného na podporu rozvoje jejich osobnosti a sociálního chování,
- vytváření podmínek pro smysluplné využití volného času dětí a mládeže,
- spolupráce s rodiči a osvětová činnost pro rodiče v oblasti zdravého životního stylu
- a v oblasti prevence problémů ve vývoji a výchově dětí a mládeže,
- průběžné sledování konkrétních podmínek a situace ve škole nebo školském zařízení z hlediska rizik výskytu sociálně patologických jevů a uplatňování různých forem a metod umožňujících včasné zachycení ohrožených dětí a mladistvých,
- diferencované uplatňování preventivních aktivit a programů speciálně zaměřených na
- jednotlivé rizikové skupiny dětí a mládeže,

1 zák. č.29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění

pozdějších předpisů

2 §§ 20, 22, 24, 26, 27, 27a, 27b, 30, 31 zák. ČNR č. 76/1978, o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů

* poskytování poradenských služeb školního metodika prevence a výchovného poradce žákům a jejich rodičům a zajišťování poradenských služeb specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro žáky, rodiče a učitele.

Minimální preventivní program je pravidelně jednou ročně vyhodnocován. Sledována je celková účinnost minimálního preventivního programu (do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů) i jeho průběh (jak program postupoval). Měřena je také efektivita jednotlivých aktivit, které byly v rámci minimálního preventivního programu realizovány.

Čl. III

Instituce v systému prevence

Do systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy patří jednotlivé instituce a organizace veřejné správy a další subjekty. Jde především o:

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jeho vybrané přímo řízené organizace,
- odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech (s platností od 1.1.2001),
- základní, střední a speciální školy,
- školní družiny, školní kluby, domovy mládeže,
- střediska pro volný čas dětí a mládeže,
- pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče,
- školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Páteř systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy tvoří: odborný pracovník

Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, krajský školský koordinátor prevence, okresní metodik prevence a školní metodik prevence.

Činnost institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je provázána s činností institucí v působnosti dalších resortů, které prevenci realizují nebo na její realizaci participují.

Zásadní význam pro prevenci mají i nevládní organizace, které vhodnou formou doplňují činnost institucí veřejné správy a dalších subjektů.

Čl. IV

Zabezpečení účinného fungování systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy

Účinné fungování systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je zajišťováno plněním hlavních úkolů jeho jednotlivých článků. Níže uvedené body představují základní penzum činností, které mají vybrané instituce v oblasti prevence zajišťovat.

1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

- zpracovává a v závislosti na úkolech vyplývajících z vládních koncepcí prevence kriminality a protidrogové politiky inovuje Koncepti prevence v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy, která představuje základní strategický materiál pro činnost všech článků resortního systému prevence,
- vytváří podmínky pro realizaci resortního systému prevence na národní úrovni v oblasti metodické a legislativní,
- každoročně vyčleňuje finanční prostředky na prevenci v resortu školství, mládeže a tělovýchovy,
- vytváří interaktivní informační systém pro činnost resortního systému prevence,
- rozvíjí spolupráci na meziresortní úrovni v oblasti prevence zejména aktivní účastí v Meziresortní protidrogové komisi při Úřadu vlády ČR a v Republikovém výboru pro prevenci kriminality při Ministerstvu vnitra ČR,
- koordinuje činnost přímo řízených organizací (Výzkumného ústavu pedagogického, Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, Institutu dětí a mládeže a Center pro další vzdělávání pedagogických pracovníků) v oblasti prevence a efektivně využívá jejich odborného potenciálu v oblasti metodické, vzdělávací, výzkumu a metodologie, v oblasti kontrolní využívá odborný potenciál České školní inspekce.

2. Odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu

- koordinuje činnosti jednotlivých institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy na krajské úrovni a zajišťuje naplňování úkolů a záměrů obsažených v Koncepti prevence resortu při respektování specifických podmínek kraje,
- soustavně vytváří podmínky pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách
- a školských zařízeních na úrovni kraje a kontroluje jejich plnění,
- zabezpečuje funkční systém vzdělávání pedagogických a dalších pracovníků školství na úrovni kraje, zaměřený na zvyšování jejich odborné způsobilosti pro činnost v oblasti prevence,
- zařazuje do krajských programů rozvoje školství témata týkající se prevence,
- za účelem koordinace činností, realizovaných v rámci krajské koncepce či programu prevence úzce spolupracuje s institucemi dalších resortů, které realizují prevenci na krajské úrovni (krajský protidrogový koordinátor, popř. okresní protidrogový

koordinátor, manager Komplexních součinnostních programů prevence kriminality, Policie ČR, Okresní hygienická stanice, zdravotnická zařízení atd.), a také s nevládními organizacemi,

- v rámci organizační struktury odboru školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu je pověřen vhodný pracovník funkcí "krajského školského koordinátora prevence",
- zajistí podmínky pro činnost okresních metodiků preventivních aktivit v pedagogicko - psychologické poradně nebo ve středisku výchovné péče (1 pracovní úvazek psychologa nebo speciálního pedagoga anebo jiného odborného pracovníka se vzděláním a praxí v oblasti prevence pro výkon této funkce na úrovni okresu),
- při realizaci preventivních aktivit spolupracuje pouze s těmi právníckými a fyzickými osobami, které splňují odborná kritéria uvedená v článku V tohoto pokynu.

2.1. Krajský školský koordinátor prevence

- podílí se na vytváření a inovacích krajské koncepce a programu prevence ve spolupráci s krajským protidrogovým koordinátorem, popř. okresním protidrogovým koordinátorem, krajskou, popř. okresní protidrogovou komisí, managery Komplexních součinnostních programů prevence kriminality a dalšími subjekty participujícími na prevenci v rámci kraje (institucemi dalších resortů, případně nevládními organizacemi); prosazuje přitom naplňování úkolů a záměrů obsažených v Koncepci prevence v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy,
- monitoruje situaci ve školách a školských zařízeních v okrese z hlediska podmínek pro realizaci Minimálních preventivních programů a navazujících aktivit v oblasti prevence, ve spolupráci s okresními metodiky preventivních aktivit koordinuje preventivní aktivity škol
- a školských zařízení a pomáhá zajistit aktivity společné pro více školských subjektů,
- ve spolupráci s okresními metodiky preventivních aktivit zajišťuje pravidelné pracovní porady (semináře) školních metodiků prevence ze škol a školských zařízení v rámci kraje
- a aktivně se těchto porad účastní,
- provádí kontrolu naplňování Minimálních preventivních programů a připravuje vyhodnocení Minimálních preventivních programů a dalších aktivit škol a školských zařízení v oblasti prevence ve svém kraji, využívá jeho výsledků pro návrhy inovací v krajské koncepci
- a programu prevence a prostřednictvím hejtmána krajského úřadu je předkládá Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy,
- sumarizuje návrh na financování Minimálních preventivních programů a dalších aktivit v oblasti prevence ze státních zdrojů,
- spolupracuje s odborem pověřeným koordinací prevence na Ministerstvu školství, mládeže
- a tělovýchovy,
- je členem Krajské protidrogové komise a Koordinační komise pro poskytování poradenských služeb, spolupracuje se všemi subjekty participujícími na řešení problematiky prevence na úrovni kraje.

3. Okresní metodik preventivních aktivit

- pracuje v pedagogicko psychologické poradně nebo středisku výchovné péče (viz. bod 6)
- je garantem jednotlivých minimálních preventivních programů škol a školských zařízení na úrovni okresu,

- spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence při organizaci pravidelných pracovních porad (seminářů) školních metodiků prevence jednotlivých typů škol a zařízení na úrovni kraje a svolává pravidelné operativní porady pro instituce na úrovni okrese. V rámci těchto setkávání:
- přenáší informace o koncepci a aktuálních trendech v prevenci sociálně patologických jevů v resortu školství,
- poskytuje školním metodikům prevence přehled o obsahu a kvalitě aktivit státních i nestátních organizací, které s nabídkou svých aktivit vstupují do škol a školských zařízení,
- aktualizuje kontakty na dostupná krizová, poradenská a preventivní zařízení,
- doporučuje odbornou i populární literaturu a videonahrávky vhodné pro preventivní výchovu,
- pomáhá zavádět nové či osvědčené metodické postupy do přímé práce školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků v oblasti primární prevence,
- na základě aktualizace svého přehledu o odborném vzdělání školních metodiků prevence doporučuje formy vhodné pro jejich další vzdělávání v oblasti preventivní práce (dle priorit a zavedeného systému přes resort MŠMT - postgraduální typ základní, rozšiřující, a dle nabídek na regionální i celostátní úrovni),
- má zavedeny pravidelné konzultační hodiny pro školní metodiky prevence (alespoň 1/2 dne v týdnu),
- formou osobních návštěv ve školách a školských zařízeních pomáhá řešit aktuální problémy související s výskytem drogového experimentu, hry na výherních automatech, šikanování, šíření návykových látek, drobné trestné činnosti apod.,
- průběžně mapuje situaci v oblasti výskytu sociálně patologických jevů v jednotlivých školách a školských zařízeních v okrese,
- pravidelně udržuje kontakt se všemi institucemi, organizacemi a jednotlivci, které se v prevenci v okrese angažují,
- je členem Koordinační komise pro poskytování poradenských služeb na okresní úrovni,
- spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje,
- podle zájmu ze strany školních metodiků prevence může pomáhat odbornou radou při vypracovávání projektů a zajišťování finančních zdrojů,
- pečuje o svůj osobnostní a odborný rozvoj, má povinnost dalšího vzdělávání ve své profesi a v oblasti prevence,
- účastní se pravidelných setkání okresních metodiků preventivních aktivit organizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajským školským koordinátorem, Institutem pedagogicko-psychologického poradenství, resp. školskými poradenskými a preventivními zařízeními za účelem výměny zkušeností okresních metodiků v rámci ČR,
- spolupracuje s pedagogickými fakultami v oblasti vzdělávání školních metodiků prevence v rámci Národní vzdělávacích osnov.

4. Ředitel školy a školského zařízení

- vytváří podmínky pro realizaci prevence a úkolů obsažených v "Koncepci prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 1998 - 2000" a v Koncepci na ni navazující na úrovni školy, školského zařízení,

- nese odpovědnost za Minimální preventivní program, vytváří podmínky pro jeho realizaci
- a pro realizaci navazujících preventivních aktivit ve škole nebo školském zařízení,
- v rámci školy nebo školského zařízení pověří vhodného pracovníka školy nebo školského zařízení funkcí "školního metodika prevence", jeho činnost ohodnocuje formou osobního příplatku, popř. zvýšeného osobního příplatku a vytváří pro ni ve škole nebo školském zařízení odpovídající podmínky,
- zodpovídá za soustavné získávání odborné způsobilosti školního metodika prevence, tzn. vytváří mu podmínky pro další vzdělávání v této oblasti, umožňuje účast na vzdělávacích kurzech a seminářích,
- zajišťuje soustavné vzdělávání pracovníků školy nebo školského zařízení v oblasti prevence, v rámci pedagogických porad vytváří prostor pro informování učitelů o vhodných
- a nejnovějších formách prevence a o situaci ve škole nebo školském zařízení z hlediska rizik vzniku a projevů sociálně patologických jevů,
- zajišťuje vybavení školy odbornými a metodickými materiály a dalšími pomůckami pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit,
- zajišťuje spolupráci s rodiči, popř. zákonnými zástupci v oblasti prevence, informuje je
- Minimálním preventivním programem školy nebo školského zařízení a preventivních aktivitách realizovaných v jeho rámci a navazujících na něj, vytváří prostor pro aktivní účast rodičů společně s dětmi na preventivních aktivitách školy nebo školského zařízení,
- sleduje efektivitu jednotlivých preventivních aktivit, zajišťuje pravidelné vyhodnocování Minimálního preventivního programu a ze závěrů vyvozuje opatření pro další období,
- při realizaci preventivních aktivit spolupracuje pouze s těmi právními a fyzickými osobami, které splňují odborná kritéria uvedená v článku V tohoto pokynu,
- zajistí, aby v řádu školy nebo školského zařízení byl uveden zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy nebo školského zařízení včetně sankcí, které z porušení tohoto zákazu vyplývají, dále ošetří v řádu školy nebo školského zařízení potírání projevů rasismu a šikanování,
- vytváří podmínky pro poskytování poradenských služeb specializovaných poradenských
- a preventivních zařízení pro žáky, rodiče a učitele,
- zodpovídá za zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu aj. oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit,
- při výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo ve školském zařízení uvědomí o této skutečnosti krajského školského koordinátora prevence nebo jiného odpovědného pracovníka krajského nebo obecního úřadu.

5. Školní metodik prevence

- koordinuje přípravu Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole nebo školském zařízení, podle aktuálních potřeb a podmínek program inovuje, podílí se na jeho realizaci a vyhodnocuje jeho účinnost,
- odborně a metodicky pomáhá především učitelům odpovídajících výchovně vzdělávacích předmětů, ve kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky

etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu aj. oblasti preventivní výchovy,

- poskytuje učitelům a ostatním pracovníkům školy nebo školského zařízení odborné informace z oblasti prevence, pravidelně je informuje o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními,
- navrhuje vhodné odborné a metodické materiály aj. pomůcky pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit školy nebo zařízení,
- sleduje ve spolupráci s dalšími pracovníky školy nebo školského zařízení rizika vzniku a projevy sociálně patologických jevů a navrhuje cílená opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů, informuje pracovníky školy nebo školského zařízení o způsobech řešení krizových situací v případech výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo školském zařízení,
- uplatňuje ve své činnosti především metody, které mají ověřenou účelnost a lze u nich měřit efektivitu,
- spolupracuje především s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence, účastní se pravidelných porad organizovaných těmito pracovníky a zajišťuje přenos zásadních informací z jejich obsahu,
- spolupracuje na základě pověření ředitele školy nebo školského zařízení se školskými a dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, se zařízeními realizujícími vzdělávání v prevenci a s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže, zajišťuje informovanost žáků školy, jejich zákonných zástupců a pracovníků školy nebo školského zařízení o činnosti těchto institucí a organizací,
- zpracovává podklady pro informaci o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení pro okresního metodika prevence, popř. krajského školského koordinátora prevence.

6. Ředitel pedagogicko-psychologické poradny a ředitel střediska výchovné péče pro děti a mládež

- vytváří podmínky pro realizaci prevence a plnění úkolů obsažených v "Koncepti prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 1998 - 2000" a v Koncepti na ni navazující,
- zajistí v zařízení podmínky pro činnost okresního metodika preventivních aktivit, který je v pracovním poměru pedagogicko-psychologické poradny nebo střediska výchovné péče,
- zajistí odbornou přípravu svých pracovníků pro práci v oblasti sekundární prevence a jejich proškolení v technikách odborné pomoci při řešení akutních osobních, školních, rodinných, a dalších problémů dětí a mladistvých,
- věnuje pozornost vybavení pedagogicko psychologické poradny nebo střediska výchovné péče dostatečným množstvím odborných, osvětových a metodických materiálů pro primární i sekundární prevenci,
- zajišťuje spolupráci pedagogicko psychologické poradny nebo střediska výchovné péče s dalšími odbornými resortními i mimoresortními krizovými, poradenskými a preventivními pracovišti a předávání informací o možnostech využití jejich služeb dětem, mládeži a jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům.

7. Ředitel diagnostického ústavu

- vytváří podmínky pro realizaci prevence a plnění úkolů obsažených v "Koncepti prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na roky období 1998 - 2000" a v Koncepti na ni navazující,
- zajistí metodické vedení a koordinaci činnosti metodika prevence v zařízeních pro ústavní
- a ochrannou péči.

Čl. V

Kritéria pro výběr preventivního programu realizovaného právníkou nebo fyzickou osobou

(1) Obsahová kritéria

- cíle preventivního programu v oblasti prevence jsou konkrétní, jasně definované a srozumitelné, jsou v souladu s cíli stanovenými resortní koncepcí prevence a Minimálním preventivním programem školy nebo školského zařízení a umožňují hodnocení účinnosti programu,
- cílové skupiny programu jsou jasně vymezené (např. všichni žáci základní školy určitého věku, skupina žáků určitého věku riziková např. z hlediska problémů v regulaci chování, rodiče všech žáků nebo jen výchovně problémových žáků, učitelé bez zkušeností v preventivní práci, školní metodici prevence apod.),
- obsah programu a formy a metody jeho realizace odpovídají charakteristikám cílové skupiny, pro kterou je program určen; dílčí aktivity, které jsou součástí programu, vhodně doplňují jednotlivé preventivní aktivity realizované v rámci Minimálního preventivního programu školy nebo školského zařízení,
- program respektuje podmínky školy nebo školského zařízení (personální, věcné, materiální apod.).

(2) Další kritéria

- program je realizován nebo odborně garantován vysokoškolsky vzdělaným odborníkem v oborech psycholog, speciální pedagog, pedagog, sociální pracovník s nejméně 5letou praxí v oblasti sociálně patologických jevů nebo v oblasti práce s výchovně problémovými dětmi či mládeží (podle zaměření programu),
- realizátor programu, který nesplňuje uvedené kvalifikační a odborné předpoklady, předloží potvrzení o odborné garanci programu s vlastnoručním podpisem garanta,
- realizátor předloží popis programu včetně popisu jednotlivých preventivních aktivit, které jsou jeho součástí, a přesný časový harmonogram realizace programu,
- okresní metodik preventivních aktivit doporučí škole nebo školskému zařízení program k realizaci.

Čl. VI

Závěrečná ustanovení

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže nabývá účinnosti dne 1. ledna 2001.

Ke dni 31. 12. 2000 se zrušuje Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci zneužívání návykových látek ve školách a školských zařízeních ze dne 13. května 1996, čj.: 16227/96-22.

Mgr. Eduard Zeman, v.r.
ministr školství, mládeže a tělovýchovy

V Praze dne 29. srpna 2000

Příloha č.5

Č.j. 24 246/2008-6

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvlášť zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se vztahy v třídních kolektivech ještě před vznikem šikanování. K tomuto je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem dětí, žáků a studentů jako prevenci šikanování.

Na prevenci šikany i při řešení jednotlivých případů by měli spolupracovat pedagogičtí pracovníci podle předem dohodnutých postupů. K tomu je nutné zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování.

Cílem předkládaného metodického pokynu je upozornit na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace k prevenci a řešení tohoto specifického problému.

Tento metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřizovaných MŠMT. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Čl. 1

Charakteristika šikanování

(1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

(2) Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci

nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Čl. 2

Projevy šikanování

(1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

Směšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

(2) Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

Čl. 3

Odpovědnost školy

(1) Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

(2) Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

(3) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§ 165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Čl. 4

Školy a školská zařízení v prevenci šikanování

(1) Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

podporují solidaritu a toleranci,

podporují vědomí sounáležitosti

posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy

uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt

rozdíví jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

(2) Ředitelé škol a školských zařízení odpovídají za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu *Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* č. j. 20 006/2007-51 součástí Minimálního preventivního programu školy. Ředitelé zejména:

Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariéřním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.

Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování

(3) Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

(4) Ve školním řádu budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Čl. 5

Program proti šikanování

(1) Každá škola si vytvoří vlastní Program proti šikanování, pokud ho doposud nemá. Tento program se stane součástí Minimálního preventivního programu.

(2) Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace jeho tvorby patří ke standardní činnosti školního metodika prevence. Ten podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP. Za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel školy.

(3) Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne. Současně je třeba stanovit smysluplnou strukturu programu.

(4) Hlavní součástí programu je krizový plán, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Měly by z něj jednoznačně vyplynout kompetence jednotlivých osob a specifický postup a způsob řešení. Konkrétně je nutné rozpracovat dva typy scénářů:

První zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování.

Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi (viz čl. 9) a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti.

(5) S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku), studenti a jejich zákonní zástupci.

Čl. 6

Postupy řešení šikanování

(1) Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

(2) Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. Jednotlivá stádia jsou blíže popsána v příloze č. 2 Stádia šikanování.

(3) Metody vyšetřování šikanování:

Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.

Nalezení vhodných svědků.

Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).

Zajištění ochrany obětem.

Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.

Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.

Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.

Pokračující pomoc a podpora oběti.

Nahlášení policii.

Vlastní vyšetřování.

(4) V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

Doporučuje se seznámit pedagogické pracovníky s informací MŠMT ČR č.j.: 25 884/2003-24 *Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.*

(5) V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(7) Podrobnější informace k článkům 5 a 6 jsou v příloze č. 3 Doporučená literatura.

Čl. 7

Výchovná opatření

(1) Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole.

Snížení známky z chování.

Převedení do jiné třídy.

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

(4) V mimořádných případech se užijí další opatření:

Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.

Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Čl. 8

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování (viz Čl. 5 odst. 5).

Čl. 9

Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,

v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,

v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikany nebo při podezření, že šikana naplnila skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Čl. 10

Selhání školy v řešení šikany

(1) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, je zcela na místě obrátit se na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení.

Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá ve všech pracovištích ČŠI.

Stížnost je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI, samozřejmě je možno podat stížnost i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

(2) Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikany pomoc psychologa, speciálního pedagoga (etopeda) popřípadě jiného specialisty.

Čl. 11

Závěrečné ustanovení

Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 28 275/2000 - 22

Tento pokyn nabývá účinnosti dnem jeho zveřejnění ve Věstníku MŠMT ČR.

Příloha č. 6

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

1. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.

- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Příloha č. 7

Stádia šikanování

Motto: **Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.**

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Příloha č. 8

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.

Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.

Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.

Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.

Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.

Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007

Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18

Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.

Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.

Příloha č. 9

Příklady šikanování

1. Případ: Zpověď oběti počátečního stadia šikanování
(doslovný přepis)
  - nadávaj mi
  - dělaj mi naschvály
  - maj na mne poznámky když přijdu po nemoci
  - rejpať do mne
  - když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet tak mu poraděj mne
  - když nejsem ve škole říkaj učitelům, co není pravda
  - když něco provedou, snaží se to svalit na mne
  - když se učitel zeptá jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
  - vo hodině, když písemka, tak zničeho nic se ozve abych neopisoval
  - všichni maj strašnou radost když dostanu špatnou známku
  - když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek
  - nepouští mne mezi sebe když si povídají
  - když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsanej a pak ho pučej někomu jinýmu
  - ve frontě na oběd mne předbíhají
  - když je ve třídě smrad tak hned řeknou že jsem si prd
  - povyšujou se nade mne
  - Nic mi nepučej
  - když něco udělám, hned to všem řeknou
  - plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou
  - na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám
  - když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne. Když už mi poraděj, tak špatně
  - někdy mi tašku zamknou do skříně a říkaj že od ní nemaj klíč
  - když se učitel zeptá kdo chybí tak místo mého jména řeknou nějakou nadávku
2. Případ: „Premiantka třídy“ – za určitých okolností se může stát obětí šikany kterékoliv dítě.

Půvabná třináctiletá dívka, premiantka třídy závodně hrající tenis, se stala terčem kritiky a nemilosti skupiny spolužáků. Nedokázala se zapojit do společné zábavy, snad působila poněkud křečovitě a byla příliš orientována na výkon. To však neopravňovalo zdatného a oblíbeného chlapce, aby jí dlouhodobě fyzicky ubližoval. Jelikož ale ona byla zdatná a odvážná dívka, pokoušela se mu někdy postavit a vrátit mu způsobené příkoří, ovšem proti jeho brutalitě neměla šanci. Schytala od něj tvrdé rány a kopance. Nikdo se jí nezastal. Po takovém střetu často plakala. Rodiče a učitelé se nikdy o jejím trápení nedověděli. Oběti agresivity tohoto „gentlemana“ se krátkodobě staly dvě další dívky s výborným prospěchem. Po příchodu nového žáka, který byl jednoznačně nejsilnější a přitom povahově mírný a jemný, násilí zmíněného chlapce ustalo.

Je zajímavé, že dívka, která se mi s tímto příběhem svěřila a kvůli níž jsem navázal spolupráci s mimořádně obětavou výchovnou poradkyní, si po delší době téměř na nic nevzpomněla. Její bolestivé vzpomínky byly vytěsněny mimo vědomou oblast.

Kolář M. (2005) Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005

Příloha č. 10

Informační leták pro žáky ZŠ a pro studenty SŠ

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, ŠKOLNÍM PSYCHOLOGEM, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvahu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 11

Nástin struktury výchovné komise

- Úvod, přivítání – *vedení školy*
- Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – *vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)*
- Jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – *vedení školy*
- Vyjádření zákonných zástupců
- Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou).
- Seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – *vedení školy*
- Domluvit se na časovém horizontu z hlediska nápravy chování agresora – *TU*
- Zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) - *TU*

Nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou - *vedení školy*.

Pozn. Zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, struktura, závěr (na čem jsme se dohodli) podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.